RECEPTAREA CĂRȚILOR SF. SCRIPTURI ÎN CORPUSUL CANONICO-LEGISLATIV AL BISERICII ORTODOXE

Maxim VLAD
Universitatea „Ovidius” din Constanța
parintele_maxim@yahoo.com

Abstract: The Church"s holy prophets and Apostles wrote the books contained in the Bible. The Church determined which books were authoritative and belonged in Holy Scripture. The Church preserved and passed on the texts of these Scriptural books. The seventy-two Jewish rabbis and scholars who gave us the Septuagint Greek Old Testament, produced seventy-two identical Greek translations working independently and in insolation from one another. Writing in Greek, the Holy Apostles Matthew, Mark, Luke, John, Paul, James, Peter, and Jude produced the books of the New Testament. The Bible is a product of the Church. For the first few centuries of the Christian era, no one could have put his hands on a single volume called "The Bible." In fact, there was no one put his hands on a single volume called "The Bible." In fact, there was no agreement regarding which "books" of Scripture were to be considered accurate and correct, or canonical. Even so, there was no official, authoritative "canon" listing all the books until the Sixth Ecumenical Council, at Constantinople in 680 AD. When the Council at Laodicea specified the content of the bible as we know it - 39 years after the First Ecumenical Council (325 AD) and 17 years before the second Ecumenical Council (381 AD) - the Liturgy was pretty much well-defined and established and had been "canonized" by common usage the reading from these books.

Keywords: Bible Books, Holy Scriptures, Canon, Council, Orthodox Church

INTRODUCERE

Aparținând prin naștere unui spațiu cultural și religios creștin, ne-am obișnuit să percepem Biblia, care conține informații revelate normative pentru conduita fiecărui creștin, ca pe o singură carte, uitând adeseori că, de fapt, aceasta este alcătuită dintr-o colecție de cărți inspirate ce acoperă o perioadă istorică de aproximativ 1500 de ani[1], scrise de circa 100-150 de scriitori diferiți. Ea nu este o carte, ci cărți, o întreagă bibliotecă și este un adevărat miracol că acești autori au reușit să prezinte un mesaj coerent, fapt ce demonstrează o dată în plus că redactarea Bibliei s-a realizat prin intermediul inspirației și a asistenței divine[2].

[1] Nicolae Ciudin, *Studiul Vechiului Testament*, Editura, Credința Noastră, București, 1996, p.13.

[2] Cristian Bălănean, Nicolae Bodea, *Cronologia principalelor evenimente și scrieri biblice*, Editura Galaxia Gutenberg, 2014, p. 15. Etimologic, cuvântul „Biblie” provine din limba greacă dintr-un substantiv plural neutru τα βιβλία (ta biblia), care înseamnă „cărți”. În cursul Evului Mediu, termenul grecesc ta biblia a fost preluat în fondul lexical al limbii latine în aceeași formă, Biblia, însă pentru a desemna un substativ feminin, cu referire la „Cartea” prin excelentă. Participarea directă a lui Dumnezeu la redactarea cărţilor sfinte, prin intermediul unor oameni de care s-a slujit (hagiogarfi), se numeşte inspiraţie - fenomen cu caracter supranatural, rezultat în urma unei intervenţii divine în istoria umană, în formele specifice limbajului omenesc. În esenţă, inspiraţia indică influxul global al lui Dumnezeu asupra scriitorului biblic, fără a se limita la spaţiul său interior, psihologic, ci referindu-se și

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

Orice bibliotecă din lume poate avea cuvinte despre Dumnezeu. Biblia, însă conține mesajul lui Dumnezeu, pentru oameni şi prin oameni. Inspirată de Duhul Sfânt, ea e Cartea devenită cărţi. Cu Adam, inițial, Creatorul vorbea pe „*o singură limbă*"; însă după neascultare și alungarea din Paradis, acesta n-a mai înţeles cuvântul lui Dumnezeu, comunicarea fiind întreruptă parțial. După câteva mii de ani de rătăcire a omului pe pământ, s-a pomenit Moise că tocmai pe el, bâlbâitul, îl trimite Dumnezeu să le grăiască oamenilor cuvintele Sale:

„*Cum o voi face, Doamne, de vreme ce sunt gângav? Tu, într-adevăr, eşti, dar Aaron, fratele tău, nu e. Eu îţi voi spune ţie, tu îi vei spune lui, el le va spune oamenilor, şi astfel tu vei fi pentru el ceea ce sunt Eu pentru tine*"[3].

Cuvântul devenise cuvinte, Teologia se făcuse filologie. A mai trecut o vreme iar Moise a mai primit o poruncă: „*Apucă-te şi scrie totul într-o carte*![4]". Şi el a scris totul într-o carte. De aici, lunga şi dramatica istorie a textului biblic, cu autori sacri sau profani, cu limbi originale sau derivate, cu graiuri uitate sau stâlcite, cu traduceri mai bune sau mai puţin bune, cu copişti atenţi sau osteniţi, cu tomuri, codici şi colecţii vrăfuite, cu studii şi cercetări savante, cu evaluări semantice şi ediţii critice, totul, în ultimă instanţă, menit să-i redea filologiei transparenţa teologică prin care cuvintele redevin Cuvânt.

Literatul Mitropolit al Clujului, Bartolomeu Anania în cuvântul său lămuritor asupra Sf Scripturi din cuprinsul noului proiect de retraducere a Bibliei, pe care l-a inițiat personal, surpinde motivul existenţei acesteia şi folosul apropierii oamenilor prin lectură de ea:

„*Aşa stă Biblia în faţa cititorului: ca o prescură care poate să rămână pâine dospită, poate deveni anafură sau se poate transfigura în Trup euharistic. Trepte de pătrundere, trepte de cunoaştere; trepte de cunoaştere, trepte de iniţiere, trepte de sfinţenie. Prin urmare, cititorule, dacă vei deschide Cartea din simplă curiozitate sau deprindere, spre a-ţi împlini nevoia de a şti, şi dacă ai străbătut-o ca pe un simplu act de cultură, fii sigur că n-o vei uita. Dacă ai zăbovit asupră-i cu un oarecare interes lingvistic, vei fi aflat că în ebraică şi în greaca veche sunt semănate cuvinte, fraze şi denumiri eterogene, împrumutate din culturile cu care autorii biblici s-au învecinat sau din altele pe care nici ei şi nici părinţii lor nu le-au ştiut. Dacă ai citit-o numai ca pe o operă literară, iată că ai gustat într-însa belşug de genuri şi specii, poezie lirică şi epică, istoriografie, legislaţie, imnuri sacre şi sapienţiale, pagini profetice şi apocaliptice, proze scurte şi nuclee de roman, scenarii dramatice şi eseuri filosofice, sentinţe aforistice şi incantaţii prozodice... Dacă ai cercetat-o cu un ochi critic*

---

la realităţile fizice şi sociale exterioare (persoane, evenimente, împrejurări etc.), care înrâuresc facultățile intelectuale ale scriitorului sacru.

[3] *Cf.* Ies 4, 10-16.

[4] *Cf.* Ies 17, 14.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

necruţător, vei fi descoperit şi ceea ce, în fapt, căutai: naivităţi, inadvertenţe, lacune, suprapuneri, distorsiuni, interpolări, paralelisme şi multe alte metehne care te vor sminti în măsura în care te vei opri aici. Dacă, pentru nevoia de a înţelege, o vei cerceta a doua şi a treia oară, mai cu de-amănuntul, cu încetineli şi reveniri, dacă-ţi vei pune gândul pe textul din faţă şi pe cele paralele, însemnate alături, atunci cugetul tău va fi în stare să pipăie înţelesurile din spatele cuvintelor, să pătrundă în luminişurile alegorice ale întâmplărilor, să desluşească de ce jertfa lui Avraam, de pildă, s-a petrecut ca fapt istoric la vremea ei, dar „şi-n prefigurare" pentru vremile din urmă. În acelaşi timp, reliefurile noilor tale lecturi îţi vor deschide calea de acces către întreaga cultură europeană, în tot ce are ea mai înalt şi mai frumos de-a lungul ultimului mileniu. Dar dacă, pentru nevoia de a cunoaşte, te vei deprinde s-o citeşti nu atât pe dinafară, cât mai ales pe dinlăuntru, dacă sufletul ţi se va aprinde în văpaia celor ce se întraripează cu dumnezeiescul dor, atunci dorul acesta îţi va descoperi că, de vreme ce toate cărţile acestei Cărţi au fost scrise de dragul unui singur personaj, Iisus Hristos, prevestindu-L şi vestindu-L, şi de vreme ce Iisus Hristos a venit în lume de dragul unei singure făpturi, omul, înseamnă că toată Cartea se îndreaptă spre o singură fiinţă, care eşti tu, cititorule. Dacă o ocoleai, ar fi fost să treci pe-alături de propria ta viaţă; dar fiindcă ţi-ai asumat-o, a fost să te descoperi pe tine sieţi[5]".

Cu toate acestea, procesul de definitivare și de selecție a cărților care aparțin acum canonului biblic, a fost destul de îndelungat și de controversat fiind influențat de factori obiectivi, de natură istorică, prin care se descoperă mâna Providenței. Termenul „canon" este utilizat cu referire la cărţile care sunt inspirate divin şi astfel aparţin Bibliei. Dificultatea în stabilirea canonului Bibliei constă în aceea că, Biblia însăși nu ne oferă o listă a cărţilor care ar trebui să o alcătuiască. Stabilirea canonului s-a realizat pe parcursul unui întreg proces, la început de către rabinii şi învăţătorii evrei, apoi de către Biserica primelor secole. Aceasta se datorează faptului că textele cărților sacre care alcătuiesc Biblia, atât cele care aparțin Vechiului Testament, cât și cele Nou Testamentare, au consemnat doar o parte din tradiția orală ce conține adevăruri revelate atât vechiului Israel până la venirea lui Iisus Mesia, cât și Noului Israel-Biserica[6]. De fapt, în esenţă, Dumnezeu prin providența Sa a fost Acela care a decis care cărţi fac parte din canonul biblic. O carte a Scripturii aparţine canonului în momentul în care ea este recunoscută ca fiind scrisă sub inspiraţia lui Dumnezeu[7].

---

[5] *** *Biblia sau Sfânta Scriptură* versiune diortosită după Septuaginta, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Renașterea, Cluj Napoca, 2009, pp. 4-5.

[6] Hrisostom de Etna, Auxentie de Foticea, *Scriptură și Tradiție*, trad. Mariana Chiper, Editura Bunavestire, Galați, 2003, pp. 35-39.

[7] *Ibidem*, p 39. Sfânta Scriptură în sine este canonică în două feluri: este canonică în sensul că trupul cărţilor definite ca Biblie s-a dezvoltat dintr-o regulă canonică, adică din hotărârile

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

Termenul canon are la origine cuvântul ebraic „qaneh" care desemna trestia sau bățul cu care se măsura un zid sau altceva, definind ulterior orice măsură şi, grecescul „kanon" care înseamnă standard sau model[8]. Canonul poate fi înteles ca totalitatea învăţăturilor biblice care constituie regula de credinţă şi trăire. Cuvântul canon înseamnă totodată și regulă fundamentală sau normă. Acesta desemna o regulă investită cu autoritate. Cu aceste înțelesuri îl găsim întrebuințat și în Noul Testament. Canonul biblic se referă astfel la totalitatea cărţilor biblice de origine şi inspiraţie divină adică, totalitatea cărţilor din Vechiul şi Noul Testament. Biblia, în întregul ei, este alcatuită din două mari sectiuni: Vechiul Testament, care cuprinde istoria mântuirii neamului omenesc de la crearea lumii până spre secolul II î. H.; Noul Testament, care cuprinde viața și învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, istoria primelor șase decenii ale creștinismului și istoria mântuirii universale în perspectiva eshatologică. Unii adversari ai creştinismului susţin că Biserica a stabilit în mod arbitrar sau la presiunea autorităților statului canonicitatea cărţilor Bibliei, epurând și distrugând toate cărţile religioase care nu aderau la doctrina oficială. Acest lucru este sugerat inclusiv de o mulţime de romane şi filme apărute în ultimul timp, unele traduse şi în România (ca de exemplu: „Codul lui DaVinci" de Dan Brown).

Este oare corect alcătuit canonul Bibliei, în special cel al Noului Testament? A procedat Biserica cu discernământ atunci când a selectat doar unele cărți pentru a intra în componența Corpusului Scripturii iar pe altele nu? Care au fost criteriile de selecție pe care aceasta le-a folosit?

1. PROCESUL DE FORMARE A CANONULUI VECHIULUI TESTAMENT

Cu privire la modul cum a decurs procesul de canonizare a celor 39 de cărți ale Vechiului Testament, în cadrul Sinagogii evreiești nu există o părere unanimă[9]. Unii cercetatori în domeniu considera că cele trei părți principale ale Vechiului Testament: Legea, Profeții si Scrierile reprezintă în același timp trei etape ale canonizarii Vechiului Testament ebraic. Astfel, Legea (Tora), cuprinzând cărțile lui Moise (Pentateuhul), a fost canonizată in jurul anului 400 î. Hr., Profetii (Nebiim) în secolul I î. Hr., iar Scrierile (Ketubim), în secolul I d. Hr[10]. Întreita împărțire a Vechiului Testament

---

Bisericii; este, de asemenea, canonică în sensul că, în Biserica Primară, Scriptura a fost folosită drept canonul sau „măsura" adevărului. Primele sinoade s-au străduit să catalogheze acele cărţi care erau „inspirate" şi care, prin urmare, erau învestite cu autoritate (lucru fundamental pentru formularea dogmei şi a doctrinei). Stabilind canonul Scripturii, Biserica a stabilit Scriptura drept canon; definind regula credinţei, Biserica a creat regula credinţei.

[8] Ioan Constantinescu, *Studiul Noului Testament,* Editura Credința Noastră, București 1996, p. 13.

[9] *** *Dicționar Biblic*, Societatea misionară Română, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995, pp. 185-190.

[10] Ioan Vasile Botiza, *Introducere în studiul Sfintei Scripturi,* Editura Galaxia Gutenberg, 2005, pp. 20, 233. Împărțirea Bibliei ebraice în trei secțiuni: Thora, Năbiim, Ketubim nu reoglindește într-atât ordinea cronologică a acceptării lor în Canon, cât gruparea lor după

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

ebraic pe timpul Domnului Hristos este atestată de chiar de cuvintele Sale, dupa cum urmeaza:

„*Trebuie să se împlinească tot se este scris despre Mine în Legea lui Moise, în Prooroci şi în Psalmi [prima carte a celei de-a treia subîmpărţiri]*[11]”

Istoria formării canonului Vechiului Testament este foarte complexă din cauza existenței, mai multor nivele de reelaborare compoziţională succesivă a celor mai importante cărţi biblice, pe baza unor tradiţii orale, dar şi a unor forme textuale preexistente. Această operă de redactare a unei părți a Revelaţiei divine a necesitat, mai ales, deodată cu momentul desprinderii creştinismului primar de iudaism, intervenţia elitelor religioase ale poporului evreu pentru a stabili care este lista cărţilor inspirate şi care scrieri trebuie eliminate. Fără îndoială, neexistând o autoritate eclezială similară celei de care dispune Biserica creştină prin mandat divin, noţiunea de canon biblic ebraic trebuie înţeleasă în sensul întocmirii unei liste de cărţi ale Vechiului Testament, care a beneficiat de consensul rabinic al unor comunităţii iudaice[12]. Din această perspectivă, la finele secolului al II-lea d. Hr. au existat în mediul iudaic două liste ale cărţilor sacre, respectiv un canon palestinian, mai scurt, definitivat la Iamnia între anii 90-100, și un canon alexandrin, mai lung, format din Septuaginta. Dacă iniţial, Biserica creştină a adoptat canonul alexandrin, ulterior, pe parcursul istoriei, anumite confesiuni creştine au îmbrăţişat canonul Palestinian, parțial sau total.

Sub numele de Septuaginta este cunoscută traducerea în limba greacă a Bibliei ebraice, efectuată la Alexandria, cu aproximativ trei secole înainte de Hristos. O comisie de traducători și teologi, în numar de 70 de persoane au realizat o traducere care astăzi poarta numele de Biblia Septuaginta (Biblia celor 70). Motivele pentru care textul ebraic al Scripturilor a fost tradus sub numele de Septuaginta sunt diverse: dorința de a fi completată celebra Bibliotecă din Alexandria, necesitatea cultică a comunităţii evreieşti, din acest mare si cosmopolit oraș al Antichității, de a poseda scrierile sacre în limba pe care o înţelegeau, limba greacă (dialectul koinē „comun”)[13] și imperativul juridic dictat de nevoia de recunoaștere a comunității iudaice și de protejare a specificului ei de către autoritățile

---

felul în care Dumnezeu şi-a comunicat revelaţia: în Thora Dumnezeu se revelează nemijlocit, în Năbiim prin intermediul unor persoane chemate la slujba de profet, iar în Ketubim prin intermediul unor concepte filozofice preluate din cultura elenistică, subordonate mentalităţii Bibliei. Aceste noţiuni, expresii și teme care provin din cultura elenistică constituie, „limbajul” prin care se exprimă Dumnezeu.

[11] Cf. Lc 24, 44.

[12] Claudiu Dumea, *Pagini dificile ale Noului Testament*, Editura Sapientia, Iași , 2011, p 8.

[13] Max I. Dimont, *Evreii, Dumnezeu și istoria*, trad. Irina Horea, Editura Hasefer, București, 1997, p.124.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

statului egiptean[14]. Septuaginta a reprezentat, mai întâi, Biblia evreilor din diaspora, iar mai târziu a devenit versiunea greacă a Vechiului Testament al Bisericii primare. Fără aceasta, mesajul Noului Testament nu ar fi pe deplin înțeles. Septuaginta a fost îndeobște recunoscută drept traducerea greacă autorizată a Scripturilor iudaice fiind citită în sinagogile și bisericile din tot spațiul elenistic în perioada intertestamentală, traducerea sa integrală fiind încheiată la sfârșitul secolului II î d Hr. Majoritatea citatelor din Vechiul Testament pe care le găsim în Noul Testament sunt bazate pe Septuaginta, nu pe versiunea iudaică a Scripturilor. Din păcate textul Septuagintei a fost blamat și repudiat de evrei exact după momentul în care creştinismul a preluat Septuaginta şi s-a folosit de el în polemicile cu aceștia. Traducerea greacă a circulat în paralel cu cea Masoretică, atât în sinagoga iudaică, cât și în Biserica primară, până la Conciliu de la Iamnia (90-100 d Hr) localitate aflată la sud de Jaffa in Palestina, cand evreii, sub presiunea autorităților rabinice întrunite la sinod, au renunțat la traducerea greacă pe considerentul că aceasta promovează învățăturile crestine.

Trebuie reținut faptul că în perioada intertestamentală 200 î Hr-200 d Hr, paralel cu cărțile biblice ebraice au circulat o serie de lucrări cu caracter biblic, nerecunoscute de sinagoga iudaică din Ierusalim dar lecturate și asimilate într-o oarecare măsură de iudaismul elenistic. Acestea au fost numite mai târziu apocrife[15]. Termenul apocrif, care este de origine

---

[14] Marguerite Harl, Gilles Dorival, Oliver Munnich, *Septuaginta.De la iudaismul elenistic la creştinismul vechi*, trad. Mihai Valentin Vladimirescu, Editura Herald, București, 2007, pp. 69-80.

[15] Cristian Bădiliță, *Introducere în lectura şi studiul câtorva evanghelii apocrife*, în vol. Evanghelii Apocrife, Editura Polirom, 2002, pp. 12-13. S-a susţinut că termenul grecesc *apokryphos* (format din preverbul apo şi verbul kryptein „a ascunde") se cuvine pus în relaţie cu expresia ebraică *sepharim genuzim* („cărţi ascunse"). Această expresie desemna cărţile de cult ebraice care, în urma unei îndelungate folosiri, se uzau şi erau depozitate, „ascunse" într-un edificiu special numit genizah. În clădirea *genizah*-ului, aflată lîngă Templu sau sinagogă, nimeni nu avea voie să pătrundă, în afară, bineînţeles, de cei care asigurau serviciul divin. De unde, atmosfera misterioasă ce pluteşte în jurul textelor depozitate aici.
Totuşi, originea termenului apokryphos nu pare legată de sinagogă, ci de gnosticism. Gnosticii considerau că doar iniţiaţii, cei capabili să înţeleagă în profunzime, dincolo de litera profană a textului, aveau acces la aceste texte „ascunse". Ezoterismul practicat de gnostici şi, în general, de toate ereziile „spiritualiste" născute în marginea creştinismului primitiv intra în conflict cu mesajul deschis, exoteric - pe înţelesul, la îndemîna şi pentru mîntuirea tuturor - al lui Iisus. Majoritatea plăsmuitorilor de texte apocrife provenite din medii considerate eretice (gnosticism, docetism, ebionism etc.) susţin că au petrecut un stagiu de formare pe lîngă un important personaj din anturajul Mîntuitorului, care le-a expus adevărata doctrină creştină. De aici şi folosirea numelor apostolilor în mai toate titlurile textelor cu iz ezoteric. Invocarea unei autorităţi creştine incontestabile, a unui discipol al lui Isus, avea menirea să garanteze autenticitatea conţinutului şi să îndemne la asimilarea lui ca doctrină avizată.
Al doilea sens al lui apokryphos este acela de „fals", „de provenienţă suspectă". Dacă ereticii îşi ascundeau textele, considerate de ei sacre, pentru a nu cădea sub ochii nepricepuţilor, ai neiniţiaţilor care le-ar fi putut înţelege şi apoi răspîndi eronat, adversarii lor, în speţă, linia „orthodoxă" a comunităţilor creştine primitive, developau cuvîntul în sens total opus: acele texte erau ascunse din pricina caracterului lor suspect; ele intrau în conflict evident cu învăţătura lui Iisus şi cu mesajul (kerygma) apostolilor.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

greacă, înseamnă „ascuns”, „tainic” sau „secret”, în sensul în care se aplică problemelor care nu trebuie să fie dezvăluite oamenilor de rând, dar care trebuie să le fie revelate numai câtorva inițiați. Cu trecerea timpului, numele a fost aplicat la acele cărți care aveau un iz biblic sau religios, dar care nu erau general acceptate ca având autoritate divină. Ele puteau fi citite pentru scopuri educative sau morale, dar nu erau socotite de același nivel cu textul inspirat. Scrierile apocrife din Vechiul Testament apar ca parte integrantă a Septuagintei, fiind împrăștiate peste tot în text și nu grupate împreună într-un singur loc[16]. În această perioadă pe lângă apocrife își fac apariția pseudepigrafele, sulurile de la Marea Moartă[17] și scrierile lui Filon din Alexandria și ale lui Iosif Flaviu.Trebuie recunoscut faptul că aceste scrieri, fără ca vreuna dintre ele să fie considerată sacră de către iudei s-au bazat la început pe Scripturi, dar au încorporat în adevărurile revelate multe speculații evreiești, împreună cu idei preluate din religiile persane și grecești. Acest lucru se poate vedea în învățăturile despre Dumnezeu și lume, despre angelologie, despre natura și relația sufletului cu trupul, despre originea și natura păcatului, despre Mesia și vremurile viitoare[18].

Conciliu evreiesc de la Iamnia, a respins pe lângă varianta greacă a Bibliei ebraice, Septuaginta, toate cărțile apocrife care circulau în perioda intertestamnetală și care încercau să-și facă loc în canonul scripturilor iudaice, punând punct definitive alcătuirii Canonului cărților Vechiului Testament. Sinodul acesta a fost prezidat de Gamaliel II[19], având ca spirit predominant pe Rabi Akiba, învățatul iudeu cu cea mai mare influență din vremea aceea. Întrucât unii iudei considerau anumite cărți apocrife ca fiind de valoare egală cu aceea a cărților canonice ale Vechiului Testament, evreii au dorit să-și pună sigiliul oficial pe un canon care există neschimbat de multă vreme și care se considera că avea nevoie să fie protejat de adaugări. Prin urmare, lucrarea acestui sinod nu a fost de a stabili canonul Vechiului Testament, ci doar de a confirma o pozitie susținută de secole cu privire la cărțile Bibliei ebraice. Este adevarat totuși că, în anumite cercuri, canonicitatea cărților Eclesiastul, Cântarea Cântărilor, Proverbe și Estera era pusă la indoială. Dar Rabi Akiba, învățatul iudeu, cel mai mare și cu cea mai multă influență al vremii aceleia, a risipit indoielile prin autoritatea și elocvența sa, iar cărțile acestea și-au păstrat locul în canonul ebraic.

2. PROCESUL DE FORMARE AL CANONULUI NOULUI TESTAMENT

Al treilea sens al lui apokryphos se referă strict la necanonicitatea, la caracterul „nelegiuit”, nenormativ al unor texte. Textele respective trebuie „ascunse” de ochii și urechile credincioșilor în biserică, în spațiul liturgic și folosite (parte dintre ele, desigur) doar ca lectură personală.

[16] Merrill C. Tenney, *Studiu al Noului Testament*, Editura Cartea creștină, Oradea, 2008, p. 130.

[17]*** *Dicționar Biblic*, vol 1, A-H, trad. Constantin Moisa, Editura Stephanus, București, 1995, pp. 65-68.

[18] Tenney, *op. cit*, p 150.

[19] Athanase Negoiță, *Istoria religiei Vechiului Testament*, Editura Sofia, București, 2006, p. 214.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

Mântuitorul Hristos a dat mărturie nu numai cu privire la existența întreitei subîmpărțiri a Bibliei ebraice (Luca 24, 44), ci și cu privire la ordinea succesiunii cărților care Îi era cunoscută. Domnul Iisus Hristos a recunoscut caracterul inspirat și autoritatea Bibliei așa cum exista pe vremea Sa, iar discipolii Săi de asemenea. Biserica creștină nu ar fi avut nevoie de cărțile Vechiului Testament dacă nu ar fi fost interpelată de Sinagoga iudaică și de mediul necreștin cu privire la identitatea lui Iisus Hristos. Astfel, în scop apologetic și polemic[20] a fost obligată să facă apel la scrierile veterotestamentare pentru a demonstra că Iisus nu este altcineva decât Mesia, cel anunțat de Dumnezeu prin gura profeților săi, iar aceste informații se regăsesc presărate în cuprinsul Canonului biblic iudaic.

Se poate spune de la început că, corpusul canonului Noului Testament nu a luat ființă nici prin decretul vreunui episcop si nici prin decizia unui conciliu ecumenic bisericesc. Colecția scrierilor sacre din Noul Testament și-a găsit prototipul în modul în care s-a format canonul Vechiului Testament[21]. Septuaginta, Biblia Vechiului Testament, a devenit Biblia creștinătății în toata lumea vorbitoare de limbă greaca a diasporei iudaice. Odată cu ea creștinii au preluat doctrina iudaică a inspirației divine, astfel încât în cărțile Vechiului Testament ei nu vedeau numai cuvintele lui Samuel, David sau Isaia, ci mai degrabă Cuvântul lui Dumnezeu, produsul lucrării inspiratoare a Sfântului Duh. Întrucât iudeii, prin nerecunoașterea și respingerea mesianității lui Iisus, pierduseră privilegiile și statutul de popor ales, Biserica Creștină-Noul Israel[22] sau Israelul lui Dumnezeu (cf Gal 6, 16) s-a considerat unica proprietară și interpretă îndreptățită a acestui Cuvânt al lui Dumnezeu. Toate acestea au făcut ca Vechiul Testament sa fie extrem de prețuit în biserica primară.

În afara cărților Vechiul Testament, Biserica primară deținea „Cuvintele Domnului" direct de la Domnul Iisus Însuși sau de la apostoli, care fuseseră martori oculari ai lucrării răscumpărătoare a lui Hristos. Biserica considera cuvintele si profețiile lui Iisus Hristos ca fiind cel puțin la acelasi nivel de inspirație dacă nu chiar la unul superior textelor Vechiului Testament. În primii ani după Cincizecime, apostolii răspândeau Evanghelia pretutindeni în lume, iar multe din cuvintele Domnului și multe amintiri cu privire la El circulau oral, alcătuind tradiția orală[23] care a fost mai tîrziu, parțial consemnată în scris sub formă de Scripturi.Acestea, fiind ulterior colaționate, au condus la formarea Canonului Noului Testament. Chiar în timpul primei generații de creștini au apărut relatări scrise ale vieții lui Hristos. Luca, în prologul său la Evanghelia sa (cap. 1, 1.4), mărturisește

[20] Marie-Francoise Baslez, *Biblie și Istorie, Iudaism, Elenism, Creștinism*, trad. Ioana Lutic, Editura Artemis, București, 2007, p. 327.
[21] Georges Florovsky, *Biblie, Biserică, tradiție. O perspectivă ortodoxă*, trad. Radu Teodorescu, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, pp. 46-47.
[22] Constantin Coman, *Biblia în Biserică, Eseuri pe teme biblice*, Editura Bizantină, 1997, p. 84.
[23] Constantin Preda, *Credința și viața Bisericii Primare, O analiză a Faptelor Apostolilor*, Editura I.B.M al B.O.R, București, 2002, pp. 45-46.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

că existau deja pe vremea sa diferite lucrări care descriau viața și învățăturile lui Iisus. El merge mai departe și își asigură cititorii că el povestește istorisirea sa într-o formă vrednică de încredere. Astfel se poate afirma că majoritatea bisericilor dețineau Evanghelia scrisă înainte de sfarsitul secolului I.

În afară de Evanghelii, circulau în Biserica primară și alte scrieri creștine. Printre acestea epistolele apostolului Pavel ocupau primul loc. Pavel scria de obicei pentru a răspunde provocărilor la cere erau supuse comunitățile creștine înființate de el, încurajând schimbul de scrisori dintre diferite Biserici și multiplicarea acestora. Alte epistole în afara de acelea ale lui Pavel trebuie să fi intrat, de asemenea, în circulație foarte de timpuriu. Petru adresase prima lui scrisoare creștinilor din cinci provincii ale Asiei Mici și în felul acesta îi dăduse lămurit caracterul de scrisoare sobornicească. Iacob avea aceeași intenție adresând epistola sa „*către cele douasprezece seminții care sunt împrașțiate*". Ioan a adresat Apocalipsa la șapte biserici din provincia romană Asia și pretindea în mod specific inspirația divină pentru ea (cap. 1, 1-3; 22, 18.19). Este numai logic să se traga concluzia că aceste cărți au gasit repede o largă raspândire. Din aceste dovezi este evident că scrieri care și-au avut originea în timpul apostolilor și care fie că relatau viața lui Hristos, fie cuprindeau mărturii importante ale apostolilor erau foarte mult prețuite de Biserica și erau considerate ca având autoritate.

2.1. Dezvoltarea canonului Noului Testament, anii 140-180 d. Hr.

Prima persoană particulară care a încercat să stabilească un canon a fost ereticul Marcion, pe la mijlocul secolului al II-lea. El susținea că Iehova din Vechiul Testament era Dumnezeul iudaic al mâniei și dreptății, care nu avea nimic de a face cu Dumnezeul creștin al iubirii. Marcion pretindea că este adevăratul interpret al teologiei creștine a lui Pavel și fiind un excelent organizator, a fixat pentru propria biserica sectară un canon biblic care se conforma ideilor sale[24]. El a eliminat cu totul Vechiul Testament și, de asemenea, anumite cărți ale erei apostolice. În consecință Biblia lui consta numai din Evanghelia după Luca, scrierile apostolului Pavel și o carte a lui proprie, numită Antiteze, în care își prezenta argumentele pentru respingerea Vechiului Testament. Activitatea lui Marcion a forțat biserica să ia poziție cu privire la criteriile de selecție ale cărților care puteau, pe buna dreptate, să pretindă statutul de Scriptură.

Sf Iustin Martirul, un contemporan al lui Marcion, a scris mai multe lucrări la Roma pe la anul 150 d. Hr., în care trata Evangheliile ca Sfantă Scriptură la egalitate cu Vechiul Testament. Descriind serviciul bisericesc creștin, el spune că la adunările lor creștinii citesc memoriile apostolilor sau scrierile profeților (adică Vechiul Testament) înainte de predică[25].

---

[24] Jean Danielou, *Biserica Primară.De la origini până la sfârșitul secolului al treilea*, trad. George Scrima, Editura Herald, București, 2008, p. 121.

[25] Iustin Martirul și Filozoful, *Apologia Intaia*, în vol. Apologeți de limbă greacă, Editura I.B.M. al B.O.R., București, 1997, p. 95.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

Menționând Evangheliile înaintea Vechiului Testament la descrierea Scripturii creștine, el arăta că biserica acorda Evangheliilor o poziție cel puțin tot atât de înaltă ca și aceea a Vechiului Testament. Iustin mai declara că Evangheliile fuseseră compuse de apostoli sau de discipolii apostolilor.

Tațian, un elev al lui Iustin, a realizat o armonie a celor patru Evanghelii canonice, lucru care ar părea să arate că el considera cărțile acestea ca fiind aparte de lucrările apocrife. Armonia aceasta cunoscută ca Diatessaron[26] (literal „prin patru"), reiese că a fost forma standard în care istorisirea evanghelică a circulat in biserica de limbă siriacă timp de vreo două secole.

Teofil din Antiohia (+181 d. Hr.) așeza Evangheliile pe același nivel cu cărțile Vechiului Testament și declara că ele au fost scrise de pnevmatofori, „oameni purtatori de duh[27]".

În anul 170 d. Hr., Meliton de Sardes ne furnizează cea mai veche listă de cărți ale Vechiului Testament, listă foarte asemănătoare cu cea care va sta la baza canonului ebraic. Totodată el utilizează pentru prima dată expresia Vechiul Legământ[28], ceea ce înseamnă că acest termen constituie un anacronism (2 Cor 3,14) pentru perioada primului secol de existenţă a creştinismului. Practic, utilizarea acestei expresii reflectă două aspecte: 1. creştinii se raportau la un corp nou de texte sacre înţeles în noua dimensiune a Revelaţiei mesianice; 2. iudeii refuză Noul Testament, raportându-se la o singură carte sfântă.

2.2. Canonul Noului Testament la sfarsitul secolului al II-lea.

Existența unui canon, în sensul unui grup general recunoscut de cărți care constituiau Noul Testament, devine evidentă în apropiere de sfârșitul secolului al II-lea. Mărturii despre un asemenea canon exista din diferite părți ale lumii romane. Din Roma însăsi provine un document numit Fragmentul Muratorian; în Galia, mărturia lui Irineu din Lyon; din Africa, Tertulian din Cartagina; și din Egipt, Clement din Alexandria. Cea mai timpurie listă de cărți ale Noului Testament cunoscută este Fragmentul muratorian, numit după descoperitorul lui, L.A. Muratori, care l-a găsit în biblioteca unei mănăstiri din Milano în 1740. Începutul și sfârșitul documentului lipsesc, iar latina lui este barbară si cu o ortografie defectuoasă. Cărturarii au dedus în general că acest fragment originar a fost scris în Roma, către sfârșitul secolului al II-lea. El furnizează o listă de cărți care puteau fi citite public în biserică și, de asemenea, menționează mai multe cărți care nu trebuiau să fie citite. Anumite alte cărți sunt sau puse la îndoială sau respinse direct[29]. Un studiu al mărturiilor principale în favoarea

[26] Tațian, *Diatessaron*. *Armonia celor patru Evanghelii*, trad. Monica Medeleanu, Editura Herald, București, 2007, p. 14.

[27]Teofil al Antiohiei, *Trei cărți către Autolic,* în vol Apologeți de limbă greacă, Editura I.B.M. al B.O.R., București 1997, p. 445.

[28] Adolf von Harnack, *Originea Noului Testament*, trad. Gabriela Badea, Editura Herald, București, p. 40.

[29] C. E. Hill, „The Debate Over the Muratorian Fragment and the Development of the Canon", *Westminster Theological Journal* 57:2 (Fall 1995), pp. 437–452.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

canonului Noului Testament la sfarșitul secolului al II-lea arată că cele patru Evanghelii, 13 epistole ale lui Pavel, 1 Petru, 1 si 2 Ioan, Iuda, Faptele, și Apocalipsa erau în general recunoscute ca fiind canonice. În timp ce unii din apus încă puneau la indoială pe Iacob, 2 Petru, 3 Ioan, și Evrei, erau unii în răsărit care se simțeau liberi să folosească anumite scrieri apocrife ca autentice.

Această scurtă examinare a dovezilor arată că, canonul Noului Testament în decursul secolului al II-lea, nu s-a dezvoltat atât de mult printr-un proces de colecționare a scrierilor apostolice, cât printr-un proces de respingere a acelora a căror origine apostolică nu era stabilită. În cursul primei sute de ani a bisericii creștine au fost scrise multe cărți. Fiecare sectă și comunitate creștina produsese scrieri, mai ales așa numitele Evanghelii. Acestea erau copiate și distribuite, iar ca rezultat volumul literaturii creștine a crescut la dimensiuni formidabile. O parte din aceste scrieri erau impregnate de idei provenite din filosofia gnostică și din sistemele religioase necreștine. S-a observat curând ca fierea a fost amestecată cu mierea. A devenit astfel, necesară manifestarea unei poziții clare cu privire la aceste scrieri false. Chiar și cărți care pretindeau a fi de origine apostolică au fost respinse cand s-a descoperit că cuprind elemente gnostice[30]. Un exemplu de o astfel de lucrare este așa numită Evanghelie a lui Petru.

Toate aceste probleme au determinat necesitatea stabilirii unor criterii clare după care să fie evaluată autenticitatea unei cărţi, scopul final fiind acela de a promova învăţăturile lui Iisus Hristos. Trebuie precizat faptul că, episcopii din biserica primară nu au hotărât în mod arbitrar ce carte să fie inclusă sau nu în Biblie, în funcţie de preferinţele lor subiective. Episcopii nu au „definit adevărul” cu privire la cărţile Bibliei ci, au descoperit care este adevărul prin studierea atentă a tuturor evangheliilor şi epistolelor. Spre sfârşitul secolului al II-lea, Sfântul Irineu de Lyon face apel la „*Apostolii care au primit autoritatea (ἐξουσία, potestatem) de la Hristos pentru a predica Evanghelia*”. Acelaşi Sfânt Părinte afirma: „*noi apelăm la tradiţia care vine de la Apostoli şi care datorită succesiunii prezbiterilor se păstrează în Biserică*”.

Pentru a concretiza acest lucru, episcopul de Lyon aduce exemplul Bisericii Romei, afirmând: „*Tradiţia pe care ea o deţine de la Apostoli şi credinţa pe care o vesteşte oamenilor a ajuns până la noi prin succesiunile episcopilor*”.

Succesiunea episcopilor din Bisericile apostolice constituia garantul autorităţii învăţăturii apostolice. Conduşi de acest principiu, dacă apărea vreo controversă, rezolvarea ei impunea apelul la Bisericile cele mai vechi, acelea în care au trăit Apostolii, pentru a primi de la ele învăţătura exactă asupra chestiunii în cauză[31]. Orice tentativă de manipulare sau de falsificare

[30] Eusebiu de Cezareea, *Istoria Bisericeasca* (VI.12), în P.S.B. vol. 13, Scrieri, partea I, trad. Teodor Bodogae, Editura I.B.M. al B.O.R, București, 1987, p. 236.
[31] Mircea Basarab, *Scriptură și Tradiție. Importanța și receptarea textului scripturistic în istoria Bisericii*, Editura Basilica, București, 2015, pp. 109-110.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

a imaginii lui Iisus și a adevărului despre Acesta, prin eliminarea arbitrară a uneia sau alteia din cărţi, ar fi fost imposibilă în condiţiile în care Biserica fiind persecutată și fiind mii de episcopi în Imperiul Roman să nu existe cel puţin unul care să fi dat în vileag întreaga conspiraţie. În plus, Noul Testament a ajuns în forma actuală printr-un proces lung şi multe discuţii la care au participat multe persoane, discuţii de genul: „*De ce să alegem o carte şi nu pe cealaltă?*”.

Biserica lui Hristos a ținut cont de următoarele criterii prin care s-a determinat care carte este inspirată de Duhul Sfânt și care nu: 1. originea apostolică (Apostolicitatea), sa fie scrisă de un apostol al Domnului, sau un colaborator al apostolilor; 2. acceptarea generală de către biserici (*consensus ecclesiae*), să nu fie folosită numai de către o singură biserică locală; 3. ortodoxia credinței, doctrinele din carte să fie clar exprimate (să nu existe ambiguităţi, contradicţii interne ale textului); 4. hristocentrismul textelor, acestea sa aibă ca subiect persoana şi lucrarea lui Iisus Hristos și să fie explicate în funcție de acestea; 5. moralitatea, lectura textelor sa conducă la creşterea standardului moral al cititorului; 6. unitatea internă și externa a textelor (armonizarea), ideile exprimate într-o carte să nu le contrazică pe cele din alte cărţi intrate deja în canon; 7. *consensum patrum*, părinţii bisericii (care i-au cunoscut pe apostoli personal sau au cunoscut pe unul din ucenicii apostolilor) să recunoască autoritatea şi veridicitatea cărţii; 8. sobornicitatea sau sinodalitatea, recunoaşterea din partea conciliilor bisericii (sinoadele doar recunosc autoritatea unei cărţi nu o stabilesc).

2.3. Canonul după anii 200 d. Hr.

În Răsărit, cea dintâi dovada de după anul 200 d. Hr. cu privire la canonul Noului Testament provine de la Origen (mort c. 254 d. Hr.). El a observat că existau deosebiri între diferitele biserici cu privire la conținutul Noului Testament și facea deosebiri între scrierile în general recunoscute și cele contestate. Eusebiu prezintă o relatare a vederilor lui Origen[32], potrivit căruia cele patru Evanghelii, epistolele lui Pavel, 1 Petru, 1 Ioan și Apocalipsa erau în general acceptate. La data când creștinismul a fost legalizat în Imperiul Roman (313 d. Hr.), linia de demarcație dintre cărțile recunoscute și cele nerecunoscute fusese deja trasă. În felul acesta Eusebiu, scriind cam pe la anul 325 d. Hr, vorbeşte în cartea sa Istoria Bisericească despre 4 categorii de cărţi din cadrul creştinismului: 1. cele acceptate universal; 2. cărţile disputate: Iacov, 2 Petru, Iuda, 2 şi 3 Ioan; 3. cărţile neautentice: Faptele lui Pavel, Pastorul din Hermas, Apocalipsa lui Petru, Epistola lui Barnaba, Didahia; 4. falsificările ereticilor: Evanghelia lui Petru, Evanghelia lui Toma, Evanghelia lui Mathias, Faptele lui Andrei, Faptele lui Ioan.

Afirmațiile lui Eusebiu descoperă clar că creștinii despărțisera în mod clar pleava de grâul Scripturii Noului Testament înainte ca creștinismul să fi devenit o religie recunoscută de stat[33], la începutul

[32] Eusebiu de Cezareea, *Istoria*…, pp. 248-250.
[33] *Ibidem*, pp. 124-128.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

secolului al IV-lea. Cărțile pe care el le clasifica drept „*cărți recunoscute*” și „*cărți disputate care totuși sunt cunoscute pentru cei mai mulți*” sunt aceleași 27 de cărți ale Noului Testament recunoscute drept canonice de toți creștinii de azi. El le respingea pe toate celelalte.

3. Canonizarea canonului Sf Scripturi a Vechiului și Noului Testament în legislația canonică a Bisericii Ortodoxe

Tot acest proces de formare și de selectare a cărților inspirate ale Canonului Sf. Scripturi a fost codificat de Biserică în legislația sa canonică exprimată în hotărârile Sinoadelor Ecumenice și Locale sau în scrierile Sfinților Părinți. Astfel în anul 360, Sinodul local de la Laodiceea stabileşte, prin canoanele 59 şi 60, lista cărţilor considerate canonice (după tradiţia ebraică), stabilind că nu mai acestea pot fi citite în Biserică: „*Nu se cuvine sa se citeasca în biserica cântari speciale, nici carti necanonice, ci numai cele canonice ale Testamentului Vechi si Nou*[34].”

Acest text demonstrează faptul că la acea dată în Biserică exista deja conștiința existenței unui corpus Canonic al Cărților Sf Scripturi. În Scrisoare festivă de Paşti a Sfântului Atanasie din anul 367 este menţionată lista cărţilor canonice din Vechiul Testament (după canonul ebraic, la care sunt adăugate Cartea lui Baruh şi Scrisoarea lui Ieremia), iar celelalte cărţi deuterocanonice au fost enumerate cu recomandarea că sunt anaginoskomena adică „*bune de citit*”. Scrisoarea festivă 39 din anul 366[35] a Sfântului Atanasie este astfel primul document care listează cele 27 de cărţi ale Noului Testament, iar episcopul alexandrin este primul autor creştin cunoscut care aplică termenul κανονιζόμενα în mod cu totul special pentru cărţile care formează cele două Testamente biblice. După opinia lui Brakke[36], canonul oferit de Sfântul Părinte este unul explicit închis. Este prentru prima oară când o autoritate eclesială a Alexandriei stabileşte sau fixează în scris, într-un document oficial, care sunt scrierile biblice recunoscute.

În anul 382, Papa Damasus emite un decret în cadrul Conciliului roman, prin care aprobă canonul biblic, care este identic cu cel alexandrin. Decretul începe cu următoarele cuvinte: „*iar acum trebuie să tratăm despre dumnezeieştile cărţi, ce trebuie să primească şi ce trebuie să ocolească Biserica Catolică Universală*[37]”.

Conciliile de la Hipona (393) şi Conciliul III Cartagina vor aproba canonul lung al Sfintelor Scripturi. De asemenea în anul 405, Papa Inocenţiu i-a adresat o scrisoare lui Exuperiu, episcop de Toulouse, în care

---

[34] Nicodim Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii, Vol2, Partea1(canoanele Sinoadelor locale)*, trad. Nicolae Popovici si Uros Kovincici, Arad, Tipografia Diecezană, 1934, pp. 117-119.
[35] Ioan N Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și comentarii*, Sibiu, 1992, pp. 335-336.
[36] D. Brakke, „Canon formation and Social Conflict in Fourth Century Egypt. Athanasius of Alexandria’s Thirty-ninth Festal-Letter”, în *Harvard theological review* 87/1994, p. 396.
[37] Botiza, *Introducere în studiul*..., p. 22.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

este anexată o listă a cărţilor[38] care vor forma peste veacuri canonul definitiv aprobat la Conciliul de la Trento. În anul 419, un alt Conciliu din Cartagina aprobă prin Canonul 24 o listă a scrierilor veterotestamentare identică cu cele de la sinoadele anterioare de la sfârşitul secolului al IV-lea[39].

Prin intermediul Canonului 2 al Sinodului Trulan (V-VI Ecumenic), Biserica ratifică și integrează oficial în propriul său corp canonic cele 85 de Canoane puse pe seama Sf Apostoli și toate celelalte prevederi canonice ale sinoadelor locale si ecumenice si ale Sf Parinti:

„*Acestui sfânt sinod i s-a mai părut şi aceea că este un lucru foarte bun şi de mare însemnătate ca şi de acum înainte să rămână tari (sigure) şi statornice, spre tămăduirea sufletelor şi vindecarea suferinţelor, cele optzeci şi cinci de Canoane care au fost primite şi întărite de către sfinţii şi fericiţii părinţi cei mai înainte de noi, şi care au fost încă şi predanisite nouă cu (sub) numele sfinţilor şi slăviţilor apostoli*[40]”.

Astfel în Canonul 85 Apostolic, Biserica nu a stabilit canonul cărților sfintei Scripturi, cu toate că le trece în revistă, ci a recomandat credincioșilor cărțile care pot fi citite cu folos de aceștia, pentru a se evita citirea cărților apocrife, despre care vorbește canonul 60 apostolic[41].

Putem trage următoarea concluzie. Lista actuală a cărţilor Sfintei Scripturi din Biserica Ortodoxă nu se bazează întru totul pe nicio hotărâre a vreunui sinod şi nici a vreunui Sfânt Părinte. Petros Vasiliadis, care dezavuează denumirea de „*deuterocanonice*“ (inventat abia în secolul al XVI-lea de Sixtus de Siena), recunoaşte că pentru lista canonică a ediţiilor Bibliei în lumea ortodoxă „*nu există nici o autoritate sinodală, nici oficial canonică sau doctrinară*”[42].

În 1672, Sinodul din Ierusalim, care aproba Mărturisirea de credință a lui Dositei, include între cărţile canonice acele cărţi numite pe nedrept apocrife în Mărturisirea protestantizantă a lui Chiril Lucaris: Tobit, Iudita, adaosurile la Estera, 3 Ezdra, Baruh, adaosurile la Daniel, înţelepciunea lui Solomon, înţelepciunea lui Iisus fiul lui Sirah şi 1-3 Macabei (întrebarea 319). Pe de altă parte, Mărturisirea lui Mitrofan Critopulos (cap. 7) menţine doar canonul ebraic, excluzând special Tobit, Iudita, înţelepciunea lui Solomon, înţelepciunea lui Iisus fiul lui Sirah, Baruh şi cărţile Macabeilor[43].

---

[38] *Ibidem*.
[39] Floca, *Canoanele*..., p. 252.
[40] *Ibidem*, p 100.
[41] *Ibidem*, p 50.
[42] P. Vasiliadis, *Canon and the Authority of Scripture. An Orthodox Hermeneutical Perspective*, *în Ivan Z. Dimitrov et al, Das alte Testament als christliche Bibel in orthodoxer und westlicher Sicht*, Mohr Siebeck, Tubingen, WUNT 174, 2004, p. 263.
[43] Alexandru Mihăilă, *(Ne)lămuriri din Vechiul Testament, Mici comentarii la mari texte*, vol. 1, Nemira, 2011, p. 35.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

Biblia slavonă de la Ostrog din 1581 cuprindea cărțile anaginoscomena, ulterior însă Biserica Rusă le-a exclus, ca în ediţiile sinodale actuale. În Grecia, Biblia în katarevousa a arhimandritului Neofit Vamvas (1850), interzisă de Biserică (nu se accepta încă traducerea în neogreacă), nu cuprindea cărțile anaginoscomena. Abia în 1997 Sinodul Bisericii Ortodoxe Greceşti a binecuvântat pentru prima dată o Biblie tradusă în dimotiki (Sfânta Scriptură, tradusă după textele originale, opera unui colectiv de profesori de la Tesalonic, dintre care V. Vellas, P. Vasiliadis, I. Karavidopoulos şi S. Agouridis), care cuprinde şi anaginoscomena.

Biblia de la Bucureşti (1688), prima traducere completă a Scripturii în limba română, cuprindea şi cărțile anaginoscomena (numite ascunsele ceale ce-s la jidovi, adică Apocrife, exact ca în maniera protestantă, pentru că a folosit Septuaginta editată de protestanţi la Stuttgart în 1597), dar şi 4 Macabei.

Deși sunt foarte mulți bibliști ortodocşi care aşteaptă un sinod panortodox pentru ca problema canonului biblic, să fie lămurită definitiv, este necesar să observăm mai mult ca oricând faptul că, relația dintre Scriptură și Tradiție este una dinamică fiind bazată întotdeauna pe lucrarea vie și inspiratoare a Sfântului Duh în Biserică.

Bibliografie

*** *Biblia sau Sfânta Scriptură versiune diortosită după Septuaginta*, redactată, adnotată și tipărită de Bartolomeu Valeriu Anania, 2009, Cluj Napoca: Editura Renașterea, pp. 4-5.

*** *Dicționar Biblic*, A-H, vol 1, 1995, trad. Constantin Moisa, București: Editura Stephanus, pp. 65-68.

*** *Dicționar Biblic*, Societatea misionară Română, 1995, Oradea: Cartea Creștină, pp. 185-190.

BĂDILIȚĂ Cristian, „Introducere în lectura și studiul câtorva evanghelii apocrife", în vol *Evanghelii Apocrife*, 2002, Iași: Polirom, pp. 12-13.

BĂLĂNEAN C., BODEA N., *Cronologia principalelor evenimente și scrieri biblice*, 2014, Targu-Lapus: Editura Galaxia Gutenberg, p. 15.

BASARAB Mircea, *Scriptură și Tradiție. Importanța și receptarea textului scripturistic în istoria Bisericii*, 2015, București: Editura Basilica, pp. 109-110.

BASLEZ Marie-Francoise, *Biblie și Istorie, Iudaism, Elenism, Creștinism*, 2007, trad. Ioana Lutic, București: Editura Artemis, p. 327.

BOTIZA Ioan Vasile, *Introducere în studiul Sfintei Scripturi*, 2005, Targu-Lapus: Editura Galaxia Gutenberg, pp. 20, 233.

BRAKKE D., „Canon formation and Social Conflict in Fourth Century Egypt. Athanasius of Alexandria's Thirty-ninth Festal-Letter", în *Harvard theological review* 87/1994, p. 396.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

CIUDIN Nicolae, *Studiul Vechiului Testament*, 1996, București: Editura Credința Noastră, p.13.
COMAN Constantin, *Biblia în Biserică, Eseuri pe teme biblice*, 1997, București: Editura Bizantină, , p. 84.
CONSTANTINESCU Ioan, *Studiul Noului Testament*, 1996, București, Editura Credința Noastră, p. 13.
DANIELOU, Jean, *Biserica Primară. De la origini până la sfârșitul secolului al treilea,* 2008, trad. George Scrima, București: Editura Herald, p. 121.
DIATESSARON, Tațian, *Armonia celor patru Evanghelii*, 2007, trad. Monica Medeleanu, București: Editura Herald, p. 14.
DIMONT Max I., *Evreii, Dumnezeu și istoria*, 1997, trad. Irina Horea, București: Editura Hasefer, p.124.
DUMEA Claudiu, *Pagini dificile ale Noului Testament*, 2011, Iași: Editura Sapientia, p 8.
EUSEBIU de Cezareea, „Istoria Bisericeasca" (VI.12), în *P.S.B.* vol. 13, *Scrieri, partea I*, 1987, trad. Teodor Bodogae, București, Editura I.B.M. al B.O.R, p. 236.
FLOCA N. Ioan, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, Note și comentarii*, 1992, Sibiu, pp. 335-336.
FLOROVSKY Georges, *Biblie, Biserică, tradiție. O perspectivă ortodoxă*, 2006, trad. Radu Teodorescu, Alba Iulia: Editura Reîntregirea, pp. 46-47.
HARL M., DORIVAL G., Munnich O., *Septuaginta. De la iudaismul elenistic la creștinismul vechi*, 2007, trad. Mihai Valentin Vladimirescu, București: Editura Herald, pp. 69-80.
HARNACK Adolf, *Originea Noului Testament*, 2007, trad. Gabriela Badea, București: Editura Herald, p.40.
HILL C. E., „The Debate Over the Muratorian Fragment and the Development of the Canon" în *Westminster Theological Journal* 57:2, 1995, pp. 437–452.
Hrisostom de Etna, *Auxentie de Foticea, Scriptură și Tradiție*, 2003, trad. Mariana Chiper, Galați, Editura: Bunavestire, pp. 35-39.
IUSTIN Martirul și Filozoful, „Apologia Intaia", în vol. *Apologeți de limbă greacă*, 1997, ed. București: Editura I.B.M. al B.O.R., p. 95.
MIHĂILĂ Alexandru, *(Ne)lămuriri din Vechiul Testament, Mici comentarii la mari texte*, vol 1, 2011, București: Nemira, p. 35.
MILAȘ Nicodim, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, Vol. 2, Partea 1 (canoanele Sinoadelor locale), 1934, trad. Nicolae Popovici si Uros Kovincici, Arad: Tipografia Diecezană, pp. 117-119.
NEGOIȚĂ Athanase, *Istoria religiei Vechiului Testament*, 2006, București: Editura Sofia, p. 214.
PREDA Constantin, *Credința și viața Bisericii Primare, O analiză a Faptelor Apostolilor*, 2002, Editura I.B.M al B.O.R, București, pp. 45-46.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

TENNEY C. Merrill, *Studiu al Noului Testament*, 2008, Oradea: Editura Cartea creștină, p. 130.
TEOFIL al Antiohiei, „Trei cărți către Autolic", în vol *Apologeți de limbă greacă*, 1997, București: ed. I.B.M. al B.O.R., p. 445.
VASILIADIS P., I, în *Ivan Z. Dimitrov et al, Das alte Testament als christliche Bibel in orthodoxer und westlicher Sicht*, 2004, Tubingen: Mohr Siebeck WUNT 174, p. 263.

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)

BDD-A24405 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:59:36 UTC)